

nieuws uit de regio

Dakpannen voor Gierzwaluwen

Enkele maanden geleden plaatste - Martien Roos - de laatste van een serie van achttien gierzwaluw dakpannen op één van de woonhuizen in de Harenmakersbuurt in Zaandam. Onverschrokken staande op een bouwlift en met een pose alsof het zijn dagelijks werk was voltooide Martien deze officiële handeling. In een artikel in een plaatselijke krant wees hij er nog eens op, dat die speciale dakpannen nodig zijn om de Gierzwaluwen weer nestmogelijkheden te bieden. Langzamerhand worden de oud-Hollandse dakpannen schaars en daarmee dreigt de Gierzwaluw uit onze omgeving te verdwijnen. Slechts in sommige oude wijken treft men ze nog aan. Het initiatief tot het leggen van de speciale dakpannen werd drie jaar geleden genomen door de Woningbouwvereniging Goed Wonen in Zaandam. Men is van plan om hier ook bij toekomstige projecten mee door te gaan. Een prima zaak, die snel navolging verdient.

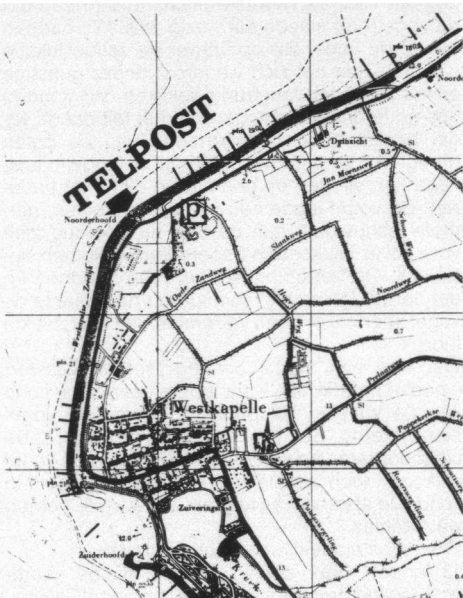
Bron: De Grutter 15 (1) : 3.

Observatiepost bij Westkapelle

Sinds februari 1990 staat op de zeedijk bij Westkapelle een achtkantige observatiepost, waar zowel zee- als landtrek uitstekend kunnen worden waargenomen. De ligging van deze telpost is op bijgaand kaartje aangegeven. Het gebouwtje is ontworpen in overleg met ervaren trektellers uit de regio. De bouw kon worden gerealiseerd dank zij de (financiële) steun van de gemeente Westkapelle en de provincie Zeeland.

Naaft algemene informatie over de langstrekende vogelsoorten is tevens voorzien in de verstreking van 'het laatste nieuws' op vogelgebied uit de omgeving. Om deze informatie zo volledig mogelijk te laten zijn, zijn alle waarnemingen welkom bij onderstaand adres.

■ Gido Davidse, Noordweg 23, 4333 GA Middelburg, 01180 - 26 932. Het secretariaat van de Vogelwerkgroep Walcheren is J.M.W. Meulmeester, Westerscheldestraat 31, 4388 VC Oost-Souburg.

De ligging van de observatiepost bij het Noorderhoofd, ten noorden van Westkapelle.

In de Dollard komt buitendijkse vogelkijkhut

Een prijsvraag van de Stichting Groninger Landschap in het natuurgebied de Dollard heeft een bakstenen toren als winnend ontwerp opgeleverd. Als de plannen niet tegenzitten wordt de schuilhut volgens het ontwerp van T. Franzen in 1992 gebouwd. De Stichting het Groninger Landschap is nog op zoek naar aanvullende sponsors. Het zou voor het eerst zijn dat een waarnemingshut buitendijks wordt gebouwd. In het ontwerp is daarom rekening gehouden met de periodieke overstromingen van de kwelder. Voor het waarnemen van vogels is de Dollard een ideale lokatie. Hopelijk zullen zich tegen de toren geen vogels doodvliegen.

De achthoekige observatiepost op de zeedijk bij Westkapelle.

Jaarlijks bezoeken honderduizenden trekvogels het gebied. Van alle Kluten die in Noordwest-Europa broeden doet zelfs tachtig procent de Dollard aan tijdens de trektijd.

Zie ook 'Natuur en Milieu' 15 (4): 21.

Oosterschelde definitief aangewezen als staatsnatuurmonument

Op 20 december 1990 heeft de Staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, drs. J.D. Gabor, grote delen van de Oosterschelde (circa 23.000 ha) aangewezen als staatsnatuurmonument ingevolge de Natuurbeschermingswet. Deze aanwijzing volgt op die van de in particulier eigendom zijnde delen (circa 1200 ha) van de Oosterschelde, die op 23 mei 1990 zijn aangewezen als beschermd natuuriem.

De bewindsman heeft tot deze aanwijzing besloten aangezien de Oosterschelde in internationaal opzicht van grote natuurwetenschappelijke betekenis is. Het gebied vormt namelijk voor trekvogels een belangrijke schakel in een samenhangend systeem van waterrijke gebieden in Europa, West-Afrika, arctisch Noord-Azië en Noordoost-Canada.

De gehele Oosterschelde (circa 38.000 ha) is in 1987 aangewezen als wetland van internationale betekenis in het kader van de Conventie van Ramsar en in 1989 als speciale beschermingszone in het kader van de Europese Vogelrichtlijn. Hoewel de Oosterschelde één samenhangend natuurgebied is, heeft de aanwijzing ingevolge de Natuurbeschermingswet niet betrekking op het gehele gebied. De delen die een belangrijke functie vervullen voor de scheepvaart of de waterkering zijn van aanwijzing uitgezonderd. Dit betreft de hoofdvaargeulen, de dijken, de dammen en de stormvloedkering in de Oosterschelde.

Naast het buitendijkse gedeelte is ook een aantal binnendijks gelegen natuurgebieden, die ecologisch nauw samenhangen met de Oosterschelde zelf, aangewezen als natuurmonument. De Oosterschelde zelf is één van de belangrijkste getijdegebieden van West-Europa en daarom een internationaal waardevol ecosysteem. Het is een getijdegebied met een goede waterkwaliteit, gevormd door geulen, ondiepten, platen, slikken en schorren. Het karakter van het gebied wordt bepaald door de getijdebeweging op de Noordzee. Het water heeft een betrekkelijk laag gehalte aan voedingsstoffen en 's zomers een betrekkelijk hoge temperatuur. De Oosterschelde is nog het enige Nederlandse getijdegebied met uitgestrekte zeegrasvelden.

De Oosterschelde vervult voor een aantal vissoorten als Schol, Schar, Bot, Tong, Haring en Sprot de functie van kinderkamer. Vanwege de hoge concentratie organische en anorganisch materiaal biedt het gebied zeer goede mogelijkheden voor het opgroeien van jonge vis. In de Oosterschelde komen dan ook meer dan zestig soorten vissen voor. Een aantal van deze vissoorten plant zich hier voort.

De Zeehond kwam vroeger algemeen voort in de Deltawateren, dus ook in de Oosterschelde. De populatie in het Deltagebied is echter vanaf de

jaren vijftig afgenomen tot een tiental dieren aan het eind van de jaren zeventig. Op dit moment is er in de Oosterschelde sprake van een licht herstel van de zeehondenstand.

De meest kansrijke gebieden voor de Zeehond in de Oosterschelde zijn het Roggenplaat/Neeltje Jans-complex en de Vondelingsplaat. Verdere uitzuivering binnen het Oosterscheldebekken is echter niet uitgesloten.

Het Oosterschelde gebied is ook het meest noordelijk gelegen overwinteringsgebied voor een aantal broedvogels uit het poolgebied. Behalve als foerageergebied is het ook belangrijk als slaapgebied, ruigebied (juli-september) en broedgebied voor verschillende vogelsoorten. Uit recent onderzoek naar de effecten van betreding van slikken, platen en schorren op de natuurfuncties van de Oosterschelde is gebleken dat betreding met name de ornithologische waarden aantast. De effecten van betreding in de Oosterschelde hebben vooral betrekking op de rust- en foerageerfunctie van het gebied voor doortrekkende, ruiende en overwinterende vogels.

Naast de vogels in het intergetijdegebied vormen de broedvogels op de hoogste delen van de schorren in voorjaar en zomer een aparte verstoringsempfindelijke categorie. Daarnaast kunnen door betreding de vegetatiekundige waarden worden aangetast.

Ook kan het leefgebied van de Zeehond worden verstoord. Uit zeehondenonderzoek in de Waddenzee blijkt dat verstoring, met name door betreding, maar ook door gevaren en ankeren dicht bij de plastrand, grote gevolgen heeft voor het behoud of het herstel van een zeehondenpopulatie. Verstoring vlak voor en tijdens de zoogtijd (half maart tot en met half september) heeft de meest verstrekende gevolgen. Door verbetering van de waterkwaliteit en door de ontwikkelingen in de Voordelta zijn de kansen voor herstel van de zeehondenpopulatie in de Oosterschelde sterk toegenomen.

Vooraf de gebieden Roggenplaat/Neeltje Jans en de kop van de Vondelingsplaat zijn het meest kansrijk. Terugkeer van de Zeehond is hier reëel indien de rust in dit gebied is verzekerd.

Om de aantasting van de rust in het gebied te minimaliseren is regulering van de betreding van slikken en platen noodzakelijk. Een aantal slikken en platen is daarom niet toegankelijk verklaard voor betreding. Tijdens hoog water mag wel over deze gebieden worden gevaren. Ook in verband met hun functie voor de Zeehond heeft de bewindsman besloten om de Roggeplaat/Neeltje Jans en een deel van de Vondelingsplaat geheel ontoegankelijk te verklaren, met uitzondering van 100 meter buiten de betonning.

Niet alle gebieden worden afgesloten. In het gebied zal sprake zijn van zogenaamde recreatieve zonering. Bepaalde gebieden zijn vrij toegankelijk, andere beperkt toegankelijk en sommige gebieden zijn niet-toegankelijk. Bijvoorbeeld ten aanzien van het varen door het Oliegeulje heeft de staatssecretaris besloten tot een beperkte openstelling.

De afsluiting van die gebieden geschiedt door

toepassing van het Wetboek van Strafrecht. Voor gebieden beneden de hoogwaterlijn vindt afsluiting plaats door middel van de Natuurbeschermingswet.

Periodiek zal worden bezien of de voor de openstelling (betreden, varen) ingestelde zonering aangepast dient te worden. Onderzoek naar ontwikkelingen van de natuurfuncties is hiervoor richtinggevend.

Boten die dicht langs de slikken en platen varen of in de buurt van een slik of plaat voor anker gaan kunnen een sterke verstoringsbron zijn. De verstoringsafstand voor vogels kan op 400 meter gesteld worden en die voor Zeehonden op 500 meter. In het natuurmonument zullen ter bescherming van de natuurwaarden snelheidsbepkende maatregelen voor vaartuigen gaan gelden.

Vogelrijkdom op Oostvaardersplassen geen stabiel gegeven

De Oostvaardersplassen zijn vooral bekend om de enorme vogelrijkdom, zowel in aantallen als soorten. Die vogelrijkdom is echter geen stabiel gegeven. Veranderende milieu-omstandigheden in het gebied hebben directe effecten op de leef-situatie voor verschillende vogelsoorten. Een aantal opvallende voorbeelden uit de afgelopen tijd passeert de revue.

De Wintertaling was de afgelopen jaren een, qua aantallen, opvallende soort in het natte, moeras-sige deel van de Oostvaardersplassen. In het begin van de jaren tachtig werden er in het winter-seizoen geregeld 5.000-10.000 geteld.

De waterstand was toen in het hele moerasge-bied vrijwel gelijk en te diep voor andere vegeta-tie dan vooral Riet en Lisodde. Toen in het voor-jaar van 1987 ongeveer de helft van het moeras-sige deel van de Oostvaardersplassen werd drooggelegd - om het Riet een kans te geven zich te herstellen van de intensieve vraat door ruiende Grauwe Ganzen - werden er in het vol-gende winterseizoen rond 25.000 Wintertalingen geteld.

Deze aten zaad van de pioniervegetatie (zomer-annuëlen, zoals bijvoorbeeld Blaartrekkende Boterbloem, Greppelrus en Moeraskers) die in 1987 was gaan groeien. In het najaar van 1988, bij het vrijwel drooggevallene deel, steeg het aan-tal talingen tot rond 125.000 stuks. Nadien heeft het riet zich fors uitgebreid en is de successie in de vegetatie doorgedaan, wat betekent dat de vroegste en veel zaadleverende platen zijn opge-volgd door latere en minder zaadrijke soorten.

De aantallen vogels die van het zaad leven wor-den daardoor direct beïnvloed. In het najaar van 1989 lag het topaantal rond half september op circa 50.000 vogels. In het afgelopen najaar wer-den er pas op 19 november rond 52.000 Wintertalingen geteld. In de daarvoorliggende maan-den steeg het aantal niet boven de 15.000 stuks. Het is duidelijk dat de aantallen Wintertalingen na 1988 weer afnemen en dat het topaantal later in het seizoen wordt bereikt als direct gevolg van de veranderende voedselsituatie.

De vele eenden in de Oostvaardersplassen trek-ken ook stootvogels aan zoals Bruine Kieken-dief, Havik en Slechtvalk. De meest opvallende

is echter de Zeearend. In de Oostvaardersplassen leeft deze grote stootvogel vooral van gan-zen, eenden en vis. Met het droogvallen van een deel van het moerasgebied kwam de Zeearend in de Oostvaardersplassen terug na enkele jaren van afwezigheid. In het seizoen 1988/1989 verbleven er regelmatig drie exemplaren. In het daarop volgende seizoen is de soort niet opge-merkt. In het winterseizoen 1990/1991 verbleven er weer twee in de Oostvaardersplassen. De eer-ste werd op 11 november langs de Oostvaardersdijk in het moeras gezien. Op de 21ste van die maand waren er twee aanwezig op de graslan-den grenzend aan het nu natte deel van het moe-ras. Ze voedden zich daar vooral met de talrijk aanwezige ganzen en eenden. Wat het al dan niet voorkomen van de Zeearend in de Oostvaar-dersplassen in het winterseizoen precies veroor-zaakt wordt geprobeerd door onderzoek te ach-terhalen. Een andere kenmerkende soort voor de Oostvaardersplassen is de jaarrond aanwezi-ge Grauwe Gans.

Tijdens een vliegtuigtelling op 15 mei 1990 zijn er 277 nesten geteld. Dit betekent dat er waar-schijnlijk rond de 300 paren hebben gebroed. Een deel van de vogels broedt namelijk in de aal-scholverkolonie waardoor deze nesten vanuit de lucht niet zichtbaar zijn. Teneinde de verblijf-plaats van de Grauwe Ganzen in de loop van het jaar te kunnen volgen zijn 25 oudervogels en jongen in het voorbije voorjaar voorzien van een groene halsband met inscriptie waardoor indivi-duele herkenning mogelijk wordt. Tot ongeveer 1 juli verbleven de meeste van deze vogels regel-matig in Flevoland. Na die datum ontbraken er steeds zeven vogels waarvan inmiddels bekend is dat er op 11 juli vier in een polder benoorden Hamburg verbleven. Alle zeven vogels zijn overi-gens eind oktober weer teruggezien in Flevol-land. De andere zijn voor het merendeel tot tus-sen half oktober en begin november in Flevoland gebleven. In de nacht van 2 op 3 november zijn de Grauwe Ganzen massaal weggetrokken naar hun overwinteringsgebieden in Zuid-Spanje, on-geveer 2000 kilometer zuidwaarts. Al op 4 no-vember zijn daar de eerste ganzen met halsban-den uit Flevoland waargenomen! Tot nu toe zijn in Zuid-Spanje vijf Flevolandse exemplaren ge-zien en gemeld. In Zeeland hebben ook Flevol-landse Grauwe Ganzen met groene halsbanden overwinterd. Om welke dieren het gaat is nog niet bekend. Met spanning wordt nog gewacht op meldingen uit het zuiden. Half januari zijn de eerste halsbanden alweer gezien op de akkers in de omgeving van de Oostvaardersplassen. Naar alle waarschijnlijkheid zijn dat de overwinteraars uit het Verdrongen Land van Saeflinghe. Inmid-dels lijkt het voorjaar te zijn aangebroken afgaan-de op de trek van leeuweriken Kieuiten en de eerste roep van de Grutto. Gelijk daarmee zijn ook de eerste Grauwe Ganzen met in Zuid-Span-je afgelezen halsbanden weer in hun broedge-bied de Oostvaardersplassen teruggekeerd.

Natuurbeschermingsraad brengt advies uit

Op 27 februari 1991 heeft de minister van Land-

bouw, Natuurbeheer en Visserij, mede namens zijn ambtgenoot van Verkeer en Waterstaat aan de Natuurbeschermingsraad gevraagd om advies uit te brengen over de ontwikkeling en de inrichting van de Oostvaardersplassen. De Natuurbeschermingsraad had overigens gevraagd zelf ook al de wens te kennen gegeven een advies uit te willen brengen. De minister is tot zijn adviesaanvraag gekomen, omdat hem is gebleken dat het gevoerde beleid voor de Oostvaardersplassen op basis van de vastgestelde Ontwikkelingsvisie in natuurbeschermingskringen niet onomstreden is. De Natuurbeschermingsraad is gevraagd om, uitgaande van het in de Ontwikkelingsvisie geschetste eindbeeld, te adviseren over het gevoerde en nog te voeren beleid ten aanzien van ontwikkeling en inrichting in de Oostvaardersplassen. De Raad is gevraagd om haar advies voor 1 juni 1991 uit te brengen en is inmiddels, bijgestaan door een aantal adviseurs, met haar werk begonnen. Teneinde het uitbrengen van het advies niet verder te belasten is aan de Raad toegezegd dat ingrijpende inrichtingsmaatregelen, zoals de aanleg van het Westerdiep, zullen worden opgeschort.

De ontbrekende schakel: poelen in de Oostvaardersplassen

De Oostvaardersplassen herbergen vele kwaliteiten, die het tot zo'n belangrijk natuurgebied maken. Er ontbreekt echter ook een aantal. Zo is de voormalige zeebodem van nature arm aan reliëf, waardoor kleinschalige waterelementen in de vorm van poelen en plassen nu in het gebied ontbreken. Omdat zij ondermeer een belangrijk voedselmilieu voor reigers en Lepelaars vormen, wordt nu ervaring opgedaan met het maken van poelen door grondverzet.

Een van de belangrijke kwaliteiten van de Oostvaardersplassen is het voorkomen van verschillende reigersoorten en meer dan 250 paartjes Lepelaars. Toch is het geen ideaal gebied voor met name Lepelaars en reigers met opgroeiende jongen: in het vroege voorjaar bevatten de plassen te weinig jonge vis. Van een stekelbaars- en voornrijk gebied is het geleidelijk veranderd in een voornamelijk door Karpers, Brasems en Snoekbaars gedomineerd visrijk water. Karpers en Brasems planten zich pas laat in het voorjaar voort, waardoor jonge vis pas na de broedtijd van de Lepelaars weer volop aanwezig is. Bovendien wordt een deel van het kuit door de Brasems geconsumeerd. Van de jonge vissen worden er door Snoekbaarsen zo veel opgegeten dat er na de winter weinig jonge vis meer over is. De oudervogels vliegen dan ook in mei af en aan naar stekelbaarsrijke plekken in en buiten Flevoland. Vooral naar Noord-Holland om daar hun kostje bij elkaar te vissen. Zolang het goed weer is, is dit geen probleem. Maar tijdens perioden met slecht weer sterven vaak tientallen opgroeiende, hongerige jongen. Pas in de loop van juni/juli komt er weer zoveel jonge vis in de plassen voor, dat Lepelaars en reigerachtigen van heinde en verre naar de Oostvaardersplassen komen, om hun conditie op peil te brengen voor de trek naar het zuiden.

In andere grote moerasgebieden als Neusiedlersee, Doñana, Kopacki Rit of Donaudelta foerageren Lepelaars en reigers tijdens de broedtijd vooral in de kleine poelen en plassen buiten het moeras. Kleine meertjes en poelen rondom het moeras blijken in al deze gebieden een onmisbare schakel. Pioniervisjes als de Stekelbaars planten zich juist daar massaal voort, maar ook weemt het in dat heldere ondiepe, snel opwarmende water van grote waterinsekten en amfibieën. Ze bieden dus al in de lente volop voedsel. Door de inrichting van de polder en door herinrichting en waterpeilverlagingen elders, zijn deze landschapselementen in Nederland merendeels verdwenen en bij gevolg ook de daarvan afhankelijke diersoorten. In de Ontwikkelingsvisie Oostvaardersplassen is vooral daarom vastgelegd dat in het droge deel van dit gebied talrijke van zulke kleinschalige wateren zullen worden aangelegd, met een geraamde gezamenlijke oppervlakte van meer dan 100 ha. Als proef is in 1987 al een 45 ha groot gebied met sloten en poelen aangelegd, waarin biologen onder andere geconditioneerde omstandigheden onderzoek kunnen doen naar de invloed van onder andere waterpeil, waterdiepte, oeverlengte en dergelijke op de visstand en het gebruik ervan door Lepelaars en andere viseters.

Nu is ook op praktisch-schaal met de aanleg van poelen begonnen. Deze winter is een tiental hectaren groot complex van poelen door de directie Flevoland van Rijkswaterstaat in het buitenkaads gebied aangelegd. In de komende jaren zal de oppervlakte open water in het buitenkaadse gebied, waar poelen een belangrijk onderdeel van zullen zijn, fors worden uitgebreid. Niet alleen om een gevarieerder en natuurrijker landschap te krijgen, maar ook in de hoop en verwachting dat het broedseizoen voor zeldzame en kwetsbare vogels, als Lepelaars en Roerdompen dan met minder risico's zal verlopen.

Stichting Nachtroofvogels

Het uilenonderzoek, broedecologie van Bos- en Steenuil, aan de Landbouwwuniversiteit Wageningen, is rond 1970 door mij gestart als een literatuuronderzoek over de bepaling van de legselgrootte bij stootvogels en uilen. De aanleiding tot deze literatuurstudie was de discussie over dit vraagstuk in onze vakgroep. Daar werd door mij gewerkt aan de regulatie van de legselgrootte bij sluipwespen (Natuur en Techniek 56 (5) 374-385, 1988), en gestudeerd op de bepaling van de legselgrootte bij vogels (Clutch size determination in birds, H. Klomp, Ardea 58, 1-124, 1970). Uit de discussies bleek dat er weinig bekend was over deze problematiek bij uilen, zelfs bij zo'n algemene broedvogel als de Bosuil. Na een grondige literatuurstudie over de ecologie van uilen bleek bovendien dat er weinig bekend was over het jacht- en het broedgedrag bij uilen en dus ook bij zo'n algemene broedvogel als de Bosuil. Het beeld dat er was over deze zaken, werd gevormd door een aantal gedocumenteerde fragmentarische of anekdotische waarnemingen. Ik besloot toen eerst maar eens alles systematisch te beschrijven wat zich in een bosuilnest afspeelt.

Daarbij zou speciale aandacht worden besteed aan gedragingen van de adulten en ontwikkelingen van de nestelingen die mogelijk consequenties zouden kunnen hebben voor de overleving. Deze kwestie zou bestudeerd worden onder verschillende voedselregimes. Dus in rijke muizenjaren met grote broedsels, intermediaire jaren met middelmatige legfels, meestal gevolgd door broedreductie en arme jaren twee legfels bij een kleine fractie van de populatie (de rest van de populatie legt dan niet).

Op aanwijzing van Anton Bruyn werden enige lokaties gekozen. In 1984 werden de eerste observaties gedaan onder omstandigheden van een zeer muizenarm jaar ($\pm 17\%$ gewichtsprac.). Zomer Bruyn heeft in een deeltijd dienstverband bij de Landbouwwuniversiteit Wageningen de eerste jaren intensief meegewerkt. Hij leverde ook het ontwerp van de observatiekast, die nu verder is ontwikkeld. In 1986 is er door de BBC een documentaire gemaakt over het broedgedrag van Bosuilen en hun nestelingen, inclusief een video-waarneming van ons, waarbij een verhongerde, juist gestorven bosuilenesteling werd geplukt en verdeeld over de resterende vier nestelingen. In de afgelopen jaren hebben diverse personen aan dit onderzoek deelgenomen voor één of meer broedseizoenen. In januari 1988 is het uilenproject in een stichting ondergebracht in verband met mijn vervroegde uitreding. De Landbouwwuniversiteit Wageningen heeft zich daarbij verbonden dit onderzoek nog een aantal jaren te steunen. De voorzitter is mr. J. W. Kroon, de penningmeester en onderzoekadviseur is prof. dr. J.H. Koeman en de secretaris is dr. W. Bongers, wetenschappelijk medewerker van de vakgroep Natuurbeheer. Het onderzoek wordt nu gedaan door Ellen ten Broeke (bosecoloog) en J.C. van Veen (dierecoloog/etholoog). Doel is het bevorderen van onderzoek aan uilen, het integreren van het professionele en vrijetijdsonderzoek aan uilen en met het verworven inzicht bijdragen te leveren aan het beleid ter bescherming van bedreigde uilen en hun leefomgeving, het prooi-complex inclusief. Tevens worden contacten onderhouden met uilenonderzoekers en -beschermers in Amerika en in Europa. Jaarlijks wordt de 'Eulentagung' in Duitsland bezocht en als er een uilencongres is, wordt dat bezocht, zoals een Europees congres in Zwitserland afgelopen november. Bovendien zijn er twee voordrachten gehouden over ons werk, één geheel gewijd aan het gedrag, toegelicht met videobeelden (Ellen ten Broeke). Eén over prooi-aanvoer en groei van de nestelingen (Joop van Veen). In Nederland wordt jaarlijks een uilendag gehouden in Wageningen.

In januari 1990 hield Piet Fuchs een voordracht over de ontwikkeling van een steenuilpopulatie in de Betuwe, Ad de Jong over een bosuileninventarisatie in het duin, Fred Koning over de Bosuil in de Amsterdamse Waterleidingduinen (competitie om vogelprooien en nestplaatsen met respectievelijk Sperwer en Kauw), Han Sandé over de rui bij de Bosuilen en Ad Hartog over de bosuilenpopulatie in het Amsterdamse Bos. Voorts zijn wij bereid mensen te helpen bij het starten van een uilenstudie. Er bestaat ook een

beperkte mogelijkheid om onder bepaalde voorwaarden tijdens het broedseizoen deel te nemen aan ons onderzoek of om mee te werken aan de ontwikkeling van observatietechnieken, (nestboekhouders, infrarood detectors voor het aansturen van tellers of foto-apparaten in verband met prooiregistratie en dergelijke).

■ Drs. J.C. van Veen, Stichting Nachtroofvogels, Ritzema Bosweg 32a, 6703 AZ Wageningen, 08370 - 83 430, telefax 08370 - 83 829, privé 08370 - 15 097.

Wanden voor Oeverzwaluwen

Rijkswaterstaat is actief bij de aanleg van overzwaluwenwanden. De eerste 'verrees' in begin van de jaren tachtig langs de A27 bij Blaricum. De volgende wand werd in 1986 gebouwd langs de zelfde rijksweg bij Utrecht aan de Kromme Rijn. En dan kwam in juni 1990 de derde door Rijkswaterstaat aangelegde wand gereed bij Rijswijk in Gelderland.

Ook particuliere organisaties zijn in dit opzicht goed bezig. Zo bouwde de Vogelwacht Uden en omstreken een oeverzwaluwenwand bij de recreatieplas 'Het Hemelrijk' bij Uden. Andere wanden zijn te vinden bij Harderwijk en Stroe. De aanlegkosten zijn sterk afhankelijk van formaat en bouwplaats, maar bovenal van de vraag wie er bouwt. Aannemer of vrijwilligers. Zelfs onder gunstige omstandigheden zullen de kosten toch al gauw een bedrag van f 20 à 25.000,- belopen. De levensduur wordt geschat op circa 30 jaar, mits er jaarlijks voldoende onderhoud wordt gepleegd. Overigens lukt het sommige initiatiefnemers om voor de bouw van een wand subsidie te verkrijgen.

Bron: De Grutter 15 (1) : 2.

Op 10 april werd op het Vogeleiland in het Westerpark te Zoetermeer een oeverzwaluwenwal feestelijk geopend. Deze wal werd gerealiseerd door leden van de Vogelwerkgroep Zoetermeer in samenwerking met de gemeente Zoetermeer.

Liever zand dan bomen

In Appelscha gaat tweehonderd hectare bos tegen de grond. Het geboomte moet plaatsmaken voor een zandverstuiving in het gebied De Kale Dennen.

Behalve houthakkers zet Staatsbosbeheer ook schapen en runderen aan het werk om De Kale Dennen zo kaal mogelijk te houden. De Kale Dennen is één van de drie stuifzandgebieden die ons land nog rijk is.

Waddenvereniging bindt strijd aan met kokkelvisser

De Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee heeft samen met milieu-activisten uit Zeeland de oorlog verklaard aan de kokkelvisser uit Lauwersoog.

Volgens de vereniging hebben de vissers bijna alle kokkelbanken in de Waddenzee geplunderd en daarmee de voedselbron voor de Scholsters vernietigd.

In de afgelopen jaren waren grote delen van de Waddenzee verboden gebied voor de kokkelvissers. Daar kwam een eind aan toen de Raad van

State begin september 1990 oordeelde dat zo'n verbod geen wettelijke basis heeft. Kokkels worden in Nederland nauwelijks gegeten, maar gelden bijvoorbeeld in Spanje als een lekkernij.

Overlast door Eidereenden voor mosselkwekers eigen schuld

Meer dan honderdduizend Eidereenden in de Waddenzee dreigen circa tachtig Zeeuwse mosselvisserij van hun broodwinning te beroven. De beschermde Eidereenden doen zich te goed aan de mosselen, die daar zijn uitgezet. De mosselkwekers vrezen dat dit jaar slechts de helft van de verwachte opbrengst kan worden opgevisst. Dat zou een verlies van veertig miljoen gulden betekenen.

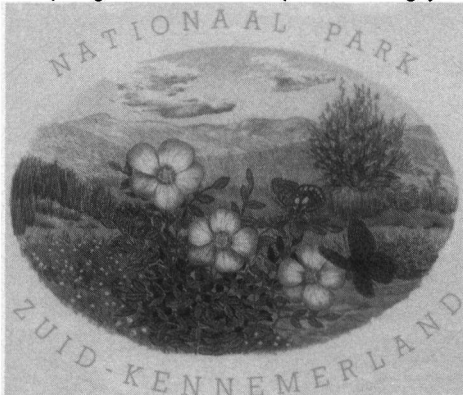
De Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee zegt dat de mosselkwekers het aan zichzelf te wijten hebben dat er de laatste tijd duizenden Eidereenden neerstrijken op de kunstmatig aangelegde mosselkweekpercelen.

Volgens de Waddenvereniging zijn door de intensieve visserij op mosselen en kokkels de natuurlijke voedselbronnen voor de Eidereenden zo goed als verdwenen. De dieren zijn nu aangewezen op de laatste plaatsen in de Waddenzee, waar nog voedsel te vinden is: de mosselkweekpercelen. De Waddenvereniging vindt dat niet de Eidereenden verjaagd of geschoten moeten worden, maar dat juist de mossel- en kokkelvisserij aan banden moet worden gelegd.

Bron: diverse kranteberichten van begin januari 1991.

Zuid-Kennemerland Nationaal Park in oprichting

Staatssecretaris drs. J.D. Gabor heeft op 5 november 1990 het overlegorgaan voor het nationaal park in oprichting Zuid-Kennemerland geïnstalleerd. Daarmee is de instelling van dit gebied tot nationaal park in oprichting een feit. Het parkgebied omvat het (reeds veertig jaar

De kleurige, feestelijke sticker van het Nationaal Park Zuid-Kennemerland.

bestaande) Nationale Park De Kennemerduinen (in eigendom en beheer bij de gelijknamige Stichting) en de natuurterreinen Duin- en Kruidberg, Heerenduinen en Midden Heerenduin van de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland. Ook het landgoed Slingerduin

van het Staatsbosbeheer maakt deel uit van het nationaal park in oprichting. Het parkgebied heeft een omvang van circa 2.100 hectare en is het achtste nationaal park (i.o.) in het Nederlandse stelsel van nationale parken, waartoe in 1975 is besloten.

De duinen van Zuid-Kennemerland zijn de breedste en meest gevarieerde van ons land. Ze bestaan voornamelijk uit jonge duinen en het zand is er relatief kalkrijk, wat een grote rijkdom aan plantensoorten tot gevolg heeft. Het parkgebied is tevens een belangrijk broed-, leef- en foerageergebied voor vogels.

In de afgelopen decennia zijn de duinen van met name het zuidelijke gedeelte als gevolg van de waterwinning sterk verdroogd. Dit heeft geleid tot het verdwijnen van verschillende plante- en diersoorten. Door andere methodes van waterwinning (diepinfiltratie) en vermindering van de totale hoeveelheid te winnen water, zal het grondwaterpeil echter weer stijgen. Door een op deze verandering aangepast beheer, zullen veel van de verdwenen plante- en diersoorten weer terug kunnen komen.

Een ander punt van aandacht in dit nationaal park in oprichting is de recreatie. De ligging van het gebied in de flank van de Randstad heeft geleid tot een grote recreatieve druk. Een zorgvuldige begeleiding van de recreatie, met veel aandacht voor educatieve aspecten, is hierbij van belang.

De Stichting Het Nationaal Park De Kennemerduinen en 'Natuurmonumenten' werken in een aantal opzichten al enkele jaren samen. Er is al een gemeenschappelijke toegangsregeling en vorig jaar is een aansluiting gemaakt tussen de fietspadenstelsels van beide terreinen.

Instelling tot Nationaal Park i.o. betekent dat de bij dit gebied betrokken instanties en organisaties, samengebracht in een overlegorgaan, te taak op zich nemen om het gebied gezamenlijk zo goed mogelijk te behouden en te beheren volgens de algemene richtlijnen van nationale parken. Hiertoe stellen zij een gemeenschappelijk Beheers- en Inrichtingsplan op. Leidraad daarbij is het advies van de Voorlopige Commissie Nationale Parken (de Commissie Kleisterlee) dat op 1 maart 1989 aan de minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij werd aangeboden.

In 1975 is besloten om in Nederland een stelsel van nationale parken te realiseren. Twintig grote natuurgebieden werden aangewezen, waarvan moet worden gezien of ze in aanmerking komen voor de status van nationaal park.

Invallende zijn er in Nederland, Zuid-Kennemerland inbegrepen, acht nationale parken, waarvan er zeven in oprichting zijn: De Groote Peel (1985), Dwingelderveld (1986), De Weerribben (1986), De Biesbosch (1987), De Hamert (1989), De Meinweg (1990), Zuid-Kennemerland (1990). De term in oprichting duidt op de periode waarin het overlegorgaan de gelegenheid heeft om een overkoepelend Beheers- en Inrichtingsplan voor het gehele parkgebied te maken. Als de verantwoordelijke bewindspersoon van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij dit plan goedkeurt, kan worden overgegaan tot de verlening van de defi-

nitieve status van Nationaal Park Schiermonnikoog heeft in 1989, als eerste parkgebied, deze definitieve status gekregen.

Nationale parken behoren in het Natuurbeleidsplan tot de kerngebieden van de ecologische hoofdstructuur, het samenhangende stelsel van grotere natuurgebieden en verbindingsszones in ons land. Het zijn waardevolle natuurgebieden van ten minste 1.000 hectare, waar natuurbehoud en -ontwikkeling de voornaamste doelstelling zijn. Daarnaast worden mogelijkheden geboden voor natuurgerichte recreatie. Een belangrijk element in het nationale-parkenbeleid vormt natuur- en milieu educatie.

Aandacht voor:

Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland

De Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland, voorheen Vogelwerkgroep Haarlem, bestaat aanstaande najaar veertig jaar. In het werkgebied van deze organisatie komen belangrijke Nederlandse vogelterreinen en waarnemingslokalities voor. Wie kent niet de Zuidpier bij IJmuiden, de Amsterdamse Waterleidingduinen en het Nationaal Park i.o. Zuid-Kennemerland? Op de strandwal achter de binnenduinen is een gordel van vogelrijke buitenplaatsen aanwezig. In het oostelijk deel van het werkgebied is op de veenweiden een rijke weidevogelstand aan te treffen. De driehonderdenvijftig leden beschikken aldus over een scala van mogelijkheden om de van nature voorkomende vogelsoorten te kunnen bestuderen. Naast studie houden de werkgroepleden zich bezig met natuureducatie en met natuurbescherming. Alle resultaten komen in het kwartaalblad 'Fitis'. Een verenigingsblad dat artikelen bevat die vogelaars ver buiten de eigen regio bij de eigen projecten zeker gelezen wil hebben. De voortgangsrapporten over de broedvogels en wintergasten van de Amsterdamse Waterleidingduinen zijn, via aankondiging in 'Het Vogeljaar', landelijk bekend.

Uiteraard neemt de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland deel aan samenwerkingsprojecten. Dat geldt voor de regio zoals binnen de Stichting Zuid-Kennemerland Natuurlijk, met beheersinstanties en met de regionale vogelconsulenten. Met de laatste wordt veel tijd besteed aan

het scheppen van Vrije Vogelreservaten. Met organisaties van buiten de regio, zoals met Sovon, worden passende BMP-inventarisaties gedaan. PTT-tellingen en BSP-tellingen. De Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland heeft een automatische database opgezet waarin van jaar tot jaar de gegevens worden verzameld. Op die manier heeft de vogelwerkgroep al interessante gegevens bijeen kunnen brengen zoals over de Roodborsttapuit en het Paapje.

De Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland beschikt over een goed inzicht over de regionale vogelbevolking. Dit jaar zal een begin worden gemaakt met de inventarisatie van het stedelijk gebied. Met name van Haarlem zelf maar ook van andere in de omgeving liggende bebouwde gebieden. Naast het 'echte' vogelaarswerk worden jaarlijks een zestal lezingen georganiseerd. Met uitzondering van de zomermaanden, iedere maand excursies en een novemberweekend naar de ganzen in Friesland.

Zoals wij reeds vermelden, de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland viert dit jaar haar veertigjarig bestaan. De groep zal daarom op 2 november 1991 het programma van de Noordhollandse Vogeldag in Haarlem verzorgen. Vogelwerkgroepen die binnen het Samenwerkingsverband van Noordhollandse Vogelwerkgroepen (SVN) actief zijn zullen op die dag bijeenkomen. En natuurlijk zal van het lijfblad 'Fitis' tegen die tijd als extra uitgebreid nummer verschijnen.

De Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland is alles bijeengenomen een actieve organisatie die naast het vogelkundige aspect natuurbescherming hoog in haar vaandel heeft staan. Wie meer informatie wil hebben over de organisatie, de excursies, de vele publikaties of die gewoon eens op een lezingavond kennis willen komen maken, kan contact opnemen met het verenigingssecretariaat: mevrouw Ing. D. Veenendaal, Thorbeckelaan 31, 1981 CH Velsen-Zuid, 02550 - 14 362.

Pierre Maréchal.

Stand tijdens driedaagse manifestatie in de Haarlemmerhout, 9 juni 1990.
Foto: Johan Stuart.